

ประวัติวัดหน้าพระเมรุ

วัดหน้าพระเมรุตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครศรีอยุธยา เลขที่ ท.76 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าวาสุกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทิศเหนือ ติดเขตตำบลคลองสระบัว หมู่ที่ 2 อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (เดิมติดกับที่ดินของนายกอน อู่ทรัพย์)

ทิศใต้ (หน้าวัดติดต่อกับทางสาธารณะ ปัจจุบันเป็นคันกั้นน้ำของกรมชลประทาน อยู่ในความดูแลรักษาของโครงการชลประทานหลวง โครงการมหาราช คนโบราณเล่าสืบต่อ ๆ กันมาว่า ด้านหน้าวัดจดแม่น้ำลพบุรี แม่น้ำลพบุรีนี้เป็นแม่น้ำใหญ่กว้างขวาง ไหลผ่านมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะเมือง ผ่านข้างวัดตองปุ วัดมณฑป เข้าวัดแม่นางปลื้มที่ตลาดหัวรอ และผ่านวัดอินทาราม วัดวงษ์ฆ้อง วัดกุฎีทอง ผ่านวัดหน้าพระเมรุ ไปเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่หัวแหลม ปัจจุบันประชาชนเรียกชื่อว่า คลองเมือง หน้าวัดมีเรือนแพเป็นที่อยู่อาศัย เป็น

ตลาดน้ำ มีสินค้านานาชนิดขายผู้ที่อยู่อาศัย และผู้ที่ทำการค้ามีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง เนื่องจากตั้งอยู่หน้าพระราชวัง (วังโบราณ) ต่อมาทางราชการในสมัยนั้นเห็นว่าแม่น้ำนี้อ้อมไม่สะดวกต่อการคมนาคมที่จะเดินทางไปสู่กรุงเทพฯ จึงได้ขุดคลองลัดผ่านที่หน้าวัดมณฑปตรงแม่น้ำแยกไปเชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่ท้ายวัดพนัญเชิง ทางเดินของแม่น้ำเปลี่ยนไป จึงทำให้แม่น้ำลพบุรีที่ผ่านหน้าวัดหน้าพระเมรุตื้นเขินและงอกมากจนมีสภาพเสมอกับริมตลิ่ง ยกแพขึ้นลงหลักปักเสาไม้แก่นเป็นหลักฐานทำการขอออกโฉนดที่ดินตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้นสภาพหน้าวัดจึงมีลักษณะดังที่เห็นปรากฏอยู่ในขณะนี้

ทิศตะวันออก ติดต่อกับคลองสระบัว คลองสระบัวเดิมมีสภาพกว้างลึกมีน้ำไหลผ่านเป็นทางสัญจรทางน้ำได้ตลอดปี คนเก่า คนแก่เล่าต่อ ๆ กันมาว่า คลองสระบัวเริ่มต้นที่หน้าวัดเขาดิน อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นลำคลองที่แยกออกมาจากแม่น้ำลพบุรี ผ่านตำบลโพธิ์สามต้น อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาเชื่อมกับแม่น้ำลพบุรีที่ผ่านหน้าวัดหน้าพระเมรุ สภาพตรงที่เชื่อมกันเป็นสามแยก ปัจจุบันจะมองเห็นทางมุมซ้ายของหน้าวัดหน้าพระเมรุปรากฏอยู่ แต่

มีสภาพเล็กแคบมาก สันนิษฐานว่าเดิมคงจะเป็นทางคมนาคมทางน้ำที่สะดวก และเจริญมากแห่งหนึ่ง

ทิศตะวันตก เดิมติดต่อกับวัดหัสดาวาส (วัดช้าง) ต่อมาเป็นวัดร้าง ประชาชนใช้เขตที่ดินระหว่างสองวัดนี้เป็นทางเดินทางบกเข้าออกของตำบลคลองสระบัว จนกลายเป็นทางปัจจุบันจะมองเห็นว่ามีทางกั้นอยู่ระหว่างเขตวัดหน้าพระเมรุกับวัดหัสดาวาส

วัดนี้ตั้งอยู่ในที่ดินเป็นที่ตั้งวัดตามโฉนดเลขที่ 9122 เล่ม 79 หน้า 22 ระวาง 12 ต. / 13 อ. 8-4 เลขที่ดิน 384 หน้าสำรวจ 105 ตำบลท่าวาสุกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื้อที่ประมาณ 9021 ตารางวา หรือ 22 ไร่ 2 งาน 21 วา พระองค์อินทร์ในสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 รัชกาลที่ 10 แห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงสร้างเมื่อจุลศักราช 864 (พ.ศ. 2046) ประทานนามว่า " *วัดพระเมรุราชิการาม* " แต่ประชาชนส่วนมากนิยมเรียกว่า " *วัดหน้าพระเมรุ* "จึงเป็นนามของวัดที่ใช้มาจนทุกวันนี้ วัดหน้าพระเมรุ มีฐานะเป็นพระอารามหลวง นักโบราณคดีสัณนิษฐานว่าผู้สร้างเอานามวัดพระเมรุ ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลสวนนันทอุทยาน ในจังหวัดนครปฐมมาตั้งชื่อปรากฏตาม

จารึกบนหินขาวติดไว้ที่ฝาผนัง ใกล้ประตูเข้าวิหารน้อย ตอนหนึ่งว่า *" พระพุทธรูปนั่งห้อยพระบาทศิลาสมัยทวาราวดี หน้าตักกว้าง 1.70 เมตร สูง 5.20 เมตร พระยาไชยวิชิต ได้ย้ายมาจากวัดมหาธาตุ ในเกาะเมืองอยุธยาและว่ามาจากเมืองลังกา "* ต่อมาในรัชกาลที่ 5 ขุดพบศิลาเรือนแก้วที่วัดพระเมรุ จังหวัดนครปฐม เมื่อเทียบกับพระพุทธรูปองค์นี้แล้วปรากฏว่าเข้ากันสนิท จึงเป็นอันเชื่อได้ว่าเชิญมาจากวัดพระเมรุในจังหวัดนครปฐม ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และประดิษฐานไว้ที่วัดมหาธาตุก่อนแล้ว พระยาไชยวิชิตย้ายมาจากวัดมหาธาตุมาประดิษฐานไว้ที่หน้าพระ-เมรุ (ในพระวิหารน้อย) จนถึงปัจจุบันนี้

โบราณสถาน และปูชนียวัตถุที่สำคัญของวัด

1. *พระอุโบสถ* ยาวประมาณ 50 เมตร กว้างประมาณ 16 เมตร มีมุขทั้งด้านหน้าและด้านหลัง หน้าพระอุโบสถสู่ทิศใต้ หลังพระอุโบสถสู่ทิศเหนือ พระอุโบสถมีส่วนยาวและกว้างมาก มีอากาศถ่ายเท ไม่อับ ไม่มีหน้าต่างอย่างพระอุโบสถทั่วไป แต่มีช่องลมยาวตามส่วนตั้งของพระอุโบสถ สันนิษฐานว่าผู้สร้างคงจะสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น หน้าบันเป็นไม้สัก

แกะสลักเป็นรูปพระนารายณ์ทรงครุฑเหยียบเศียรนาค และมีรูปราหูสองข้างติดกับเศียรนาค ล้อมรอบด้วยหมู่เทพนม (เทพชุมนุม) จำนวน 26 องค์ มีฐานบัวกระจัง ลงรักปิดทอง ติดกระจกสี หน้าบันด้านหลังเป็นไม้สักแกะสลักเป็นรูปเทพนม (เทพชุมนุน) จำนวน 22 องค์ มีบัวฐานและกระจัง ลงรักปิดทอง ติดกระจกสี เช่นเดียวกับด้านหน้า ภายในพระอุโบสถมีเสาเหลี่ยม 2 แถว ๆ ละ 8 ต้น เสามีลายทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ *(ลายเสาเดิมเป็นลายทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ชิดละเอียดอ่อนมาก ลงรักปิดทอง ไม่ใช่ใช้สีพ่นอย่างที่เห็นนี้ทุกเสา)* มีบัวหัวเสาเป็นลักษณะบ่งชัดว่าเป็นแบบอยุธยา เพดานเป็นไม้สักแกะสลักเป็นรูปดวงดาวสลับซับซ้อนสวยงามมาก ภายในผนังพระอุโบสถเดิมมีภาพเขียนด้วยสีโบราณ เป็นรูปอสีติมหาสาวกเต็มทั้งสองข้าง ด้านหลังพระประธานเขียนเป็นรูปภิกษุณีสงฆ์ การบูรณะในขั้นต่อ ๆ มาถูกฉาบทาด้วยปูนเลียบขาวปรากฏดังเช่นปัจจุบันนี้ การบูรณะส่วนอื่น ๆ ของตัวพระอุโบสถได้รักษาส่วนและรูปทรงของเดิมไว้ทุกส่วน คงมีแต่ลายที่เสาและลายเขียนที่ฝาผนังซึ่งถูกลบเลือนสันนิษฐานว่าในการบูรณะครั้งหลังนี้ คงจะหาช่างที่มีฝีมือทัดเทียมของเดิมได้ยาก ประกอบกับจะต้องใช้งบประมาณและเวลามากด้วย

ในพระอุโบสถมีพระพุทธรูป (พระประธาน) เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสำริด ภายนอกฉาบด้วยปูน ลงรักปิดทองปางมารวิชัย ทรงเครื่องพระมหากษัตราธิราช สมัยกรุงศรีอยุธยา *(ท่านผู้สนใจต้องการศึกษาว่าพระมหากษัตริย์สมัยกรุงศรีอยุธยาทรงเครื่องอย่างไร ขอเชิญไปชมพระพุทธรูปในพระอุโบสถวัดหน้าพระเมรุได้ ยังมีสภาพสวยงามยิ่งอย่างเดิมทุกส่วนพระองค์)* หน้าตักกว้างประมาณ 4.40 เมตร สูงประมาณ 6.00 เมตร พระนามว่า *" พระพุทธนิมิตวิชิตมารโมลีศรีสรรเพชญ์บรมไตรโลกนาถ "* เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่ที่สุดองค์หนึ่งมีพระลักษณะสวยงามมาก พระนามบ่งชัดถึงพระลักษณะอันพิเศษ มีพระกินิหาร เป็นสรณะที่พึ่ง ที่เคารพสักการะอย่างยิ่งแก่โลกทั้ง 3 เกิดปิติศรัทธาแก่ผู้ที่ได้เข้ามนัสการ เป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้าน คู่เมือง และคุ้มครองบ้าน คุ้มครองเมือง ทำให้ข้าศึกเกิดความเกรงกลัวไม่ทำลายวัดนี้ได้ เป็นที่น่าอัศจรรย์ควรแก่การที่จะไปนมัสการอย่างใกล้ชิดทีเดียว

ในพระอุโบสถมีแผ่นหิน *(แผ่นหินแบบกระดานชนวน)* จารึกเป็นร่ายสุภาพและกาพย์ยานี เกี่ยวกับเรื่องซ่อมพระอุโบสถ ขอได้โปรดศึกษาตอนท้ายของประวัตินี้

ด้านทิศเหนือหลังพระอุโบสถ มีพระพุทธรูปปั้นด้วยปูนทรงเครื่องปางสมาธิสมัยอยุธยา หน้าตักกว้างประมาณ 1.50 เมตร สูงประมาณ 2.05 เมตร

2. *พระวิหารหลังเดิม* ตั้งอยู่ด้านหลังพระอุโบสถ (เหนือพระอุโบสถ) เรียกชื่อกันต่อ ๆ มาแต่โบราณว่า *"วิหารขาว"* พระประธานในวิหารขาวเป็นพระพุทธรูปปั้นด้วยปูนชำรุดทั้งองค์ เศียรหัก ฝาผนังวิหารชำรุดหักพัง เหลือแต่ซาก เมื่อสมัยพระครูพุทธวิหารโศภน (เลี้ยง) เป็นเจ้าอาวาส ได้ทำการบูรณะโดยวิธีเก็บอิฐที่หักพังมาก่อหุ้มพระประธานที่ชำรุดไว้ภายในเป็นพระพุทธรูปางพุทธลีลาไว้ด้านหน้าตรงพระอุระ นำพระพุทธรูปศิลาปางมารวิชัยที่ชำรุดมาบูรณะขึ้นใหม่ ประดิษฐานไว้ด้านหลังตรงพระปฤศฎางค์ ของพระประธานองค์เดิมที่ก่อหุ้มไว้ และสร้างห้องสำหรับบำเพ็ญกัมมัฏฐาน โดยการก่ออิฐถือปูนขึ้นใหม่จำนวน 3 ห้อง หลังพระประธาน ในปี พ.ศ.2478 ทางวัดได้บรรจุอัฐิอดีตเจ้าอาวาสวัดหน้าพระเมรุ ณ วิหารนี้ พระวิหารหลังนี้สร้างขึ้นในสมัยที่สร้างวัด ชำรุดหักพังเพราะธรรมชาติ มิได้มีการบูรณะ ปัจจุบันทางวัดได้สร้างสถานที่ต่อเติมออกมาทางด้านทิศตะวันออก ใช้เป็นสถานที่บำเพ็ญกัมมัฏฐานของพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาที่มีศรัทธาจากทุกสารทิศ

3. พระวิหารสรรเพชญ์ (ประชาชนเรียกชื่อว่าพระวิหารคันธารราฐ) เพราะเป็นที่ประทับของพระพุทธรูปพระนามว่า " *คันธารราฐ* " และเรียกชื่อว่า " *วิหารเขียน* " เพราะมีลายเขียนในพระวิหารและมีชื่อเรียกกันอีกว่า " *วิหารน้อย* " เพราะมีขนาดน้อยด้วย ยาวประมาณ 16 เมตร กว้างประมาณ 6 เมตร มีมุขทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระอุโบสถ ห่างจากพระอุโบสถประมาณ 2 เมตรเศษ พระยาไชยวิชิต (เผือก) ผู้รักษากรุงในรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สร้างในปี พ.ศ.2381 ผู้สร้างได้อัญเชิญพระพุทธรูปศิลา (ศิลาเขียว) ประทับนั่งห้อยพระบาท พระนามว่า " *พระคันธารราฐ* " ย้ายมาจากวัดมหาธาตุในเกาะเมือง ข้างวัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นวัดร้างในยุคนั้นมาประดิษฐานในพระวิหารน้อยที่สร้างขึ้นใหม่นี้ ผู้สร้างได้จารึกไว้ในศิลาติดตั้งไว้ที่ฝาผนังเมื่อ พ.ศ. ที่สร้างว่า " *พระคันธารราฐ* "นี้ พระอุบาลีซึ่งจำพรรษาอยู่ที่วัดธรรมารามนำมาจากประเทศลังกา ในคราวที่ท่านเป็นสมณทูต พร้อมด้วยพระสงฆ์สยามวงศ์นำพระพุทธศาสนาไปประดิษฐานในประเทศลังกา นักโบราณคดีมีความเห็นว่าเป็นพระพุทธรูปสมัยทวาราวดีสร้างระหว่าง พ.ศ. 1000-1200 และสันนิษฐานว่าก่อนที่

จะนำมาไว้วัดมหาธาตุในสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมอยู่ที่วัดพระเมรุราชิการาม จังหวัดนครปฐม เนื่องจากทางราชการขุดพบเรือนแก้วที่ชำรุด สันนิษฐานว่าเป็นเรือนแก้วของพระพุทธรูปองค์นี้

4. *มณฑปนาคปรก* ตั้งอยู่หน้าพระวิหารน้อย ห่างจากพระวิหารประมาณ 25 เมตร พระยาไชยวิชิต (เผือก) สร้างในปีที่สร้างพระวิหารน้อย (ปี พ.ศ. 2381) อัญเชิญพระพุทธรูปศิลานาคปรก ซึ่งย้ายมาจากวัดมหาธาตุพร้อมกับพระคันธารราษฐประดิษฐานในมณฑปนาคปรก เมื่อปี 2474 วัดหน้าพระเมรุว่างจากเจ้าอาวาส มีพระสงฆ์อยู่เฝ้ารักษาวัดเพียงองค์เดียว ทางราชการกรมศิลปากร จึงนำพระพุทธรูปศิลานาคปรกในมณฑปนี้ไปเก็บรักษาไว้ ณ พิ-พิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกรุงเทพพร้อมกับได้นำพระพุทธรูปอุ้มบาตร ที่ประดิษฐาน ณ บุษบกบัญชรหน้าพระอุโบสถ พระพุทธรูปศิลานาคปรกหน้าพระวิหารสรรเพชญ์ จำนวน 2 องค์ พระพุทธรูปศิลายืนที่หลังพระวิหารน้อย 1 องค์ รอยพระพุทธบาทหล่อด้วยโลหะที่มณฑปพระบาท ตั้งอยู่หน้าพระวิหารน้อย (ปัจจุบันชำรุดหักพังไม่มีซากเหลืออยู่) ทางวัดก่อฐานตั้งศิวลึงค์ไว้แทนมณฑปไปเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา มณฑปนาคปรก

หน้าพระวิหารน้อยจึงว่างพระพุทธรูปเมื่อ พ.ศ. 2511 นางอุบล พูนสวัสดิ์ (ครูอุบล) มีศรัทธาสร้างพระพุทธรูปปั้นด้วยปูนปางมารวิชัย หน้าตักกว้างประมาณ 1.50 เมตร ประดิษฐานไว้ ณ มณฑปนาคปรกแทน ผู้สร้างถวายนามว่า "*พระพุทธคุณอนุสรณ์*" ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2529 ทางวัดหน้าพระเมรุได้ทำการบูรณะพระพุทธรูปองค์นี้ ด้วยวิธีใส่พระเนตรทั้งสองข้าง ลงรักปิดทองทั้งพระองค์ ด้วยเงินงบประมาณบางส่วนจากการถวายผ้าพระกฐินพระราชทานของกองทัพภาคที่ 1 ดังมีพระลักษณะสวยงามปรากฏทุกวันนี้

5. *พระพุทธรูปเชียงแสน* เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยโลหะปางมารวิชัย หน้าตักกว้างประมาณ 1.25 เมตร สูงประมาณ 1.85 เมตร เดิมประดิษฐานอยู่ ณ พระวิหารหลังเดิม (วิหารขาว) มีแต่พระเศียร ปูนหุ้มอยู่ บางส่วนของพระเศียรชำรุด พระเศียรเป็นพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน มีพระลักษณะสวยงามมาก และในพระวิหารนี้ มีองค์พระไม่มีเศียร องค์กับเศียรต่างองค์กัน ต่อกันไม่ได้ เจ้าอาวาสในสมัยนั้น เอาปูนปั้นเศียรให้มีขนาดสมส่วนกับองค์ต่อประดิษฐานไว้เบื้องขวาของพระประธานในวิหาร ราวพ.ศ. 2478 สมัยพระครูพุทธวิหารโศภน (เลี้ยง) เป็น

เจ้าอาวาส ฐานองค์พระที่ต่อไว้ชำรุดหักพังลงมา ปูนที่หุ้มเศียรไว้แตกจึงพบพระเศียรที่หุ้มไว้ และรู้ว่าเป็นพระเศียรหล่อด้วยโลหะเป็นเศียรพระพุทธรูปสมัยเชียงแสนเจ้าอาวาสจึงนำไปเก็บรักษาไว้ในกุฏิเจ้าอาวาสเป็นเวลาถึง 16 ปี พ.ศ. 2493 นางเลื่อน วีรวัฒน์ เดิมมีภูมิลำเนาอยู่เรือนแพหน้าวัดมณฑป อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีศรัทธานำพระเศียรไปทำการบูรณะ โดยนำเอาทององค์พระเก่าที่ชำรุดหักพังเป็นชิ้นส่วน จ้างช่างหล่อเป็นองค์พระลักษณะสมัยเชียงแสน เหมาะสมกับพระเศียรเชื่อมต่อเป็นองค์พระพุทธรูปสมัยเชียงแสนสมบูรณ์ ถวายพระนามว่า " *หลวงพ่อแสน* " เดิมประดิษฐานอยู่ที่หอปริยัติหน้ากุฏิเจ้าอาวาส เนื่องจากพระลักษณะของพระพุทธรูปองค์นี้สวยงามมาก เจ้าอาวาสเห็นว่าจะไม่ปลอดภัยจากการโจรกรรม จึงได้นำไปเก็บรักษาไว้ในกุฏิเจ้าอาวาสจนถึงปัจจุบันนี้

6. มณฑป (เก๋งจีน) 2 หลัง สร้างในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่หน้ามณฑปนาคปรก 1 หลัง หน้าพระอุโบสถ 1 หลัง ทางราชการสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ทำการบูรณะระหว่าง พ.ศ. 2495-2500 ครั้งหนึ่ง และทางวัดทำการบูรณะ เมื่อ พ.ศ.

2529 โดยเงินงบประมาณในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทานของบริษัทสยามกลการบางส่วน ดังปรากฏสภาพที่เห็นจนทุกวันนี้

7. *เจดีย์เหลี่ยม* ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของกำแพงแก้ว ห่างประมาณ 11 เมตร ปัจจุบันชำรุดมาก

8. *เจดีย์ทรงระฆังกลม* เรียงกัน 3 องค์ไปทางทิศเหนือ ปัจจุบันมีสภาพชำรุดมากเช่นเดียวกัน

ความสำคัญทางประวัติศาสตร์

ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา *(พระจักรพรรดิ์ และหนังสือไทยรบกับพม่าของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ)* ตอนหนึ่งว่า เมื่อปีกุน พ.ศ. 2106 พระเจ้าหงสาวดีกำลังมีพระอานุภาพแผ่ไพศาลไปทั่วทุกสารทิศ ได้ยินกิตติศัพท์คำสรรเสริญจากบางประเทศว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ์มีบุญญาธิการยิ่งใหญ่ไพศาลยิ่งนัก มีช้างเผือกคู่พระบารมีถึง 7 เชือกเลื่องลือถึงหงสาวดี เมื่อได้ยินกิตติศัพท์เช่นนั้น จึงไม่สบายพระทัยว่าเราก็มีบุญญาธิการประกอบกับมีพระชนมพรรษามากกว่า เห็นว่าจะละไว้เป็นคู่แข่งพระบารมีหาได้ไม่ จึงได้

ทรงดำริที่จะแผ่พระบารมีมาย่ำกรุงศรีอยุธยาให้จงได้ และมีพระทัยที่จะได้ช้างเผือกมาเป็นคู่พระบารมีด้วย แต่หวั่นพระทัยว่าพวกมอญไม่เต็มใจที่จะเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยา เพราะเคยล้มตายได้ความลำบากมากมายเมื่อคราวก่อน ด้วยพระอัจฉริยะอันชาญฉลาดของพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง จึงทำทีว่าเป็นมิตร ส่งราชทูตเชิญข่าวสาส์นกับเครื่องราชบรรณาการเข้ามาถวายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ์ เป็นทำนองเจริญพระราชไมตรี ในพระราชสาส์นมีเนื้อความว่า *" พระบารมีเลื่องลือถึงหงสาวดี ว่าสมเด็จพระเชษฐา (พระมหาจักรพรรดิ์) มีบุญญาธิการมากมาย มีช้างเผือกมาสู่คู่บารมีถึง 7 เชือก กรุงหงสาวดีหามีช้างเผือกสำหรับพระนครไม่ ขอให้สมเด็จพระเชษฐาเห็นแก่พระไมตรี ขอพระราชทานช้างเผือกแก่ข้าพระพุทธเจ้าผู้เป็นอนุชาไว้เป็นเป็นศรีนครสัก 2 เชือก พระราชไมตรีทั้ง 2 พระนคร จะได้เจริญวัฒนาการสืบไป "*

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ์ทรงทราบพระราชสาส์นก็ทรงเข้าพระทัยทันทีว่า พระเจ้าหงสาวดีมีพระราชประสงค์ที่จะแผ่อำนาจเหยียบย่ำกรุงศรีอยุธยาแน่นอน ถ้าพระราชทานช้างเผือกตามขอก็เหมือนกับกรุงศรีอยุธยาสิ้นคนดี อยู่ในอำนาจของพระเจ้าหงสาวดี เพราะช้างเผือก

เป็นช้างคู่พระบารมีบุญญาธิการ ไม่มีเยี่ยงอย่างประเพณีที่พระราชาผู้มีอิสริยยศเสมอกันจะให้แก่กัน คงมีแต่ประเทศราชจะถวายแก่ราชาธิราชเท่านั้น พงศาวดารว่าความเห็นในที่ประชุมแตกกัน 2 ฝ้าย ฝ่ายหนึ่งเห็นควรว่าให้เพราะพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองมีอานุภาพยิ่งใหญ่กว่าพระเจ้าตะเบงชะเวตี้ ซ้ำขณะนั้นได้เมืองเชียงใหม่ไว้เป็นกำลังด้วยการที่กรุงศรีอยุธยาจะเอาชนะเห็นจำเหลือกำลัง เสียช้างเผือกดีกว่าเกิดศึกสงคราม ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเดือดร้อน ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอพระราเมศวร พระยาจักรี และพระสุนทรสงคราม ผู้ว่าราชการเมืองลพบุรี มีความเห็นว่าการที่จะยอมสละช้างเผือกให้ไม่ใช่เป็นทางป้องกันไม่ให้เกิดศึกสงครามได้ไม่สมควรสละให้ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ์มีพระทัยเห็นชอบด้วย จึงมีพระราชสาส์นตอบพระเจ้าหงสาวดีว่า *" ช้างเผือกย่อมเกิดสำหรับบุญบารมีของพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นเจ้าของ เมื่อพระเจ้าหงสาวดีทรงบำเพ็ญราชธรรมให้ไพบูลย์ก็คงจะได้ช้างเผือกมาสู่คู่พระบารมี อย่าได้ทรงวิตกว่า "* (ข้อความตอนนี้ได้ค้นคว้าจากพงศาวดารของพม่า และนำมาตรวจสอบตรงกับพงศาวดารไทย) พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองทราบพระราชสาส์นแน่พระทัยว่ากรุงศรีอยุธยาตัดทางไมตรีแล้ว ประกอบกับมีพระราช

ประสงค์ที่จะย่ำยีกรุงศรีอยุธยาอยู่แล้ว จึงยาตราทัพออกจากพม่า เมื่อวันจันทร์ เดือน 12 ปีกุน พ.ศ. 2106 ชุมนุมที่เมืองเมาะตะมะจัดกระบวนเป็น 5 ทัพ ทัพพระมหาอุปราชาราชโอรส ทัพพระเจ้าอังวะบุตรเขย ทัพพระเจ้าแปรราชอนุชา ทัพพระเจ้าตองอูราชอนุชา ทัพหลวงของพระเจ้าหงสาวดี รวมเบ็ดเสร็จ 500,000 คน

ฝ่ายกรุงศรีอยุธยามีพระยาจักรีคุมพล 15,000 รักษาชานพระนคร เจ้าพระยามหาเสนาคุมพล 10,000 รักษาทางด้านตะวันออก พระยาคลังคุมพล 10,000 รักษาด้านใต้ พระสุนทรสงครามคุมพล 10,000 รักษาด้านตะวันตก ด้านน้ำเตรียมเรือรบเป็นจำนวนมาก ทำการตระเวน

ฝ่ายทัพของพม่าทั้ง 5 ทัพ เข้าตีทางหัวเมืองทางเหนือตลอดจนถึงกรุงฯ ถึงทุ่งลุมพลี ทุ่งหันตรา เข้าล้อมกรุงไว้ทั้ง 3 ด้าน (ด้านตะวันออกที่ทุ่งวัดโพธาราม) (ด้านทิศเหนือที่ทุ่งพะเนียด และทุ่งลุมพลี) (ทิศตะวันตกที่ทุ่งประเชฏ) (ทุ่งวัดวรเชษฐ์) และทางวัดพุทไธศวรรย์

พระมหาจักรพรรดิ์ทรงดำริว่า เห็นจะเอาชนะข้าศึกไม่ได้ชาวพระนครพากันครั่นคร้ามประกอบกับพระเจ้าหงสาวดีมีพระราชสาส์นเข้ามายังพระเจ้าจักรพรรดิ์ว่า " จะ

ทรงรบหรือจะยอมไมตรี " พงศาวดารกล่าวว่า ที่พระเจ้าหงสาวดีมีพระราชสาส์นมาดังนั้น หวั่นพระทัยว่าถึงล้อมไว้ดังนั้นแล้วก็คงจะตีเอากรุงศรีอยุธยาให้ได้ในคราวนี้เห็นจะยาก สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ์จึงยอมเป็นไมตรี พงศาวดารพระจักรพรรดิ์ จาด กล่าวว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ์กับพระเจ้าหงสาวดี ใช้สถานที่เจรจาสงบศึกครั้งนั้นที่ **วัดพระเมรุราชิการามเชื่อมต่อกับวัดหัสดาวาส (วัดช้าง)** จัดสร้างพลับพลาอัญเชิญพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ประดิษฐานเป็นประธาน สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ์กับพระเจ้าหงสาวดีเสด็จพบ ณ พลับพลานั้น พระเจ้าหงสาวดีขอช้างเผือก 4 เชือก กับขอพระราเมศวร พระยาจักรี พระยาสุนทรสงครามผู้เป็นหัวหน้าที่คิดให้เกิดศึกเอาไปเมืองหงสาวดี พงศาวดารพม่ากล่าวว่า พระเจ้าหงสาวดีให้ไทยส่งส่วยปีละ 30 ช้าง และเงินปีละ 300 ชั่ง กับยอมให้ประโยชน์ภาษีอากรที่เก็บได้จากเมืองมะริดเป็นของพม่าด้วย

วัดหน้าพระเมรุ จึงมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ตามในประวัติศาสตร์ดังกล่าวแล้วตอนหนึ่งนั้น

อีกตอนหนึ่งเมื่อคราวสมเด็จพระเจ้าอะลองพญามาตีกรุงศรีอยุธยา เมื่อเดือน 6 ขึ้น 1 ค่ำ พ.ศ. 2303 พม่าเอาปืนใหญ่มาตั้งที่วัดพระเมรุราชิการามกับวัดหัสดาวาส (วัดช้าง) พระเจ้าอะลองพญาทรงบัญชาการและทรงจุดปืนใหญ่เองปืนใหญ่ที่ตั้งอยู่ในวัดพระเมรุราชิการามแตก

ต้องพระองค์บาดเจ็บสาหัส ประชวรหนักในวันนั้น พอรุ่งขึ้น 2 ค่ำ เดือน 6 พ.ศ. 2303 พม่าเลิกทัพกลับไปทางเหนือ หวังออกทางด่านแม่ละเมาะ แต่ยังไม่พ้นแดนเมืองตาก พระเจ้าอะลองพญาก็สิ้นพระชนม์ระหว่างทาง

วัดหน้าพระเมรุจึงมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อีกตอนหนึ่ง

ด้วยบุญญาธิการอันศักดิ์สิทธิ์แห่งหลวงพ่อพระพุทธนิมิตวิชิตมารโมลีศรีสรรเพชญ์บรมไตรโลกนาถ พระประธานในพระอุโบสถ จึงทำให้กรุงศรีอยุธยารอดพ้นจากข้าศึกมาตลอด สมควรที่ประชาชนชาวไทยทั้งหลายไปนมัสการ ชมพระบารมีซึ่งยังมีพระลักษณะคงสภาพเดิมอยู่ทุกส่วน

ความสำคัญทางสถาปัตยกรรม

วัดหน้าพระเมรุ โดยเฉพาะพระอุโบสถเป็นสถาปัตยกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ยากต่อการที่จะหาชมได้ในสมัยนี้

ความสำคัญทางโบราณคดี

วัดหน้าพระเมรุ สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น จุลศักราช 864 (พ.ศ. 2046) ถึงปัจจุบัน มีอายุกาลถึง 485 ปี เป็นโบราณสถานที่สภาพสมบูรณ์ที่สุด ไม่เคยถูกทำลาย ทุกส่วนมีสภาพเหมือนเดิม

ความสำคัญทางปูชนียวัตถุ

วัดหน้าพระเมรุ มีพระพุทธรูปที่สำคัญคู่บ้านคู่เมือง คือ

1. พระพุทธนิมิตวิชิตมารโมลีศรีสรรเพชญ์บรมไตรโลกนาถ พระประธานประดิษฐานในพระอุโบสถสร้างในสมัยที่สร้างวัด

2. พระคันธารราฐ ประดิษฐาน ณ พระวิหารน้อย เป็นพระพุทธรูปศิลา (ศิลาเขียว) เป็นพระพุทธรูปศิลาที่ใหญ่ที่สุด และมีพระลักษณะสวยงามที่สุด ที่มีอยู่ที่อื่นก็มีแต่เป็นศิลาขาว สำหรับที่วัดหน้าพระเมรุมีพระลักษณะแตกต่างจากที่อื่นดังกล่าวแล้ว ผู้ใดได้ไปชมนมัสการและได้ศึกษาจะเป็นการสละเวลาที่มีค่าอย่างยิ่ง

ความงามที่เป็นกรณีพิเศษ

1. เพดานในพระอุโบสถ เป็นไม้สักแกะสลักเป็นดวงดาวสลับซับซ้อน ลงรักปิดทองเต็มทุกห้อง เป็นลายแกะสลักโดยฝีมือคนโบราณพร้อมกับสร้างพระอุโบสถยังคงสภาพเดิมอยู่ทุกส่วน หาชมได้ยากยิ่ง

2. ลายแกะสลักบานประตูพระวิหารน้อย เป็นลายแกะสลักด้วยไม้สักหนา แกะสลักจากพื้นไม้ ไม่มีการนำชิ้นส่วนจากที่อื่นมาติดต่อเป็นลายซ้อนกันหลายชั้น

สำเนาศิลาจารึก แผ่นที่ 1

ในพระอุโบสถวัดหน้าพระเมรุ

ศรีสวัสดิ์ไชยวัฒนกาลกำหนด ศักราช 1198 ปีมะแม สพศก ลำดับแผ่นดินที่สามพระยาไชยวิชิตสิทธิสาตรามหาประเทศราชชาติเสนาบดี ผู้รักษากรุง ปฏิสังขรณ์พระอุโบสถวัดพระเมรุราชบรมศาสดารามเฉลิมคามวาสี มีเจ้าคุณมงคลเทพ วัดพนัญเชิงเป็นประธาน ขุนอินอาญานายช่าง ขุนรองแพ่งผู้จ่ายของทำการเบ็ดเสร็จ สัปบุรุษหญิงชายช่วยกันเป็นการสาธารณะ เดิมพระอุโบสถชำรุดทรุดโทรมหักพัง ผนังหลังคาทำลายยับเยิน คร่ำคร่าช้านานหามีพระภิกษุสงฆ์อยู่จำพรรษาไม่ จึงนิมนต์พระมหาสังฆเถระผู้ใหญ่เป็นเจ้าอธิการกับพระสงฆ์อันดับ 20 รูป สำหรับอยู่รักษาพระอาราม ณ วันเดือน 12 ได้จัดการก่อผนังยกเครื่องบนเปลี่ยนตัวไม้เฉลียงมุขโถงหน้าหลังบังสาดตามของเดิม และต่อเสริมฐานปัดคางหน้าออกเหลี่ยมละ 5 ศอก แปลงประตูดูหาทั้ง 2 ข้างเป็นมุขแซกซ้ายขวาหน้าหลัง แปลงประตูใหญ่มุขกลางเป็นบุษบกบัญชร ไว้พระปฏิมาอุ้มบาตร ก่ออาสนะสงฆ์สูงขึ้น 3 ห้อง ตั้งพระศรีมีพระเต้าน้ำเสวยล้วนพระโอษฐ์ หม้อน้ำพานพระภูษาทรงก่อเป็นโต๊ะ

มุขสงฆ์ตั้งเครื่องบูชารจนาเขียนรูปพระอสีติมหาสาวกตามผนังทั้ง 2 ด้าน 80 องค์ มีภิกษุณีสงฆ์อยู่เบื้องหลัง หวังไว้เป็นที่นมัสการโดยพิศดารดิเรก อุทิศถวายพระนามพระประธานตามปัจเจกะเจตนาด้วยเลื่อมใสศรัทธาบริสุทธิ์ชื่อพระพุทธนิมิตวิชิตมารโมลีศรีสรรเพชญ์บรมไตรโลกนาถ ข้าพระบาทผู้สืบสร้างทุกสิ่งสรรพการกุศลบำเพ็ญผลโพธิสมภารมือภินิหารสละเสวก เป็นเอนกอนันตบูชาแด่พระไตรยาธิคุณเจ้าขอสุขสมบูรณ์เท่าพระนิพพานฯ

ขอเดชะศิลทานการกุศลแผ่ผลให้ทั่วทุกตัวสัตว์ ขอสุขสมบูรณ์พูนพิพัฒน์เสวยรมย์ สมบัติสองประการคือมนุษย์และสวรรค์ชั้นฟ้า มีปัญญายอดยิ่งภินิหารอย่าพักเพียรลำบากไปในมรรคญาณให้ถึงพระนิพพานโดยเร็วเอย.

สำเนาศิลาจารึก แผ่นที่ 2

ในพระอุโบสถวัดหน้าพระเมรุ

เราผู้มีภินิหาร ชำนาญในอุปเทศ วิเศษในคดีโลก คดีธรรม สรรพจะรอบรู้ทุกสิ่งปัญหายิ่งทุกอย่าง ถึงจะใบ้พรางวางขุมทรัพย์ จะลึกลับฉันใดก็ดี ถึงจะมีก็แจ้งใจ

ถึงจะหาไม่ก็รู้ อันพวกคิดปริศนา เสาะแสวงหาขุมของเงินทอง ที่ฝังแฝงในตำแหน่งพระอาราม นามชื่อวัดพระเมรุราชอย่าพึงมาตรพึงหมาย ขุดเจาะทำลายหาของ ป๋วยการป่องเสียเปล่าบ่มีเท่าปีกริ้นเงินทองสิ้นเสียแล้วบ่มีแคล้วคลาดแต่สักบาทก็บ่เหลือ ใครอย่าเชื่ออย่าหลงปลงคิดปริศนาต่อไปไฟนรกจะเผาผลาญ ยมพระบาลจะทำโทษ พระจะโปรดก็บ่ได้ เราไซร้ผู้สำเร็จ บอกเขมดขบวนถ้วนถี่ วัดนี้ที่เราสร้างทำหนีอย่าให้ประหลาด เพราะเปรมปราชญ์ปรีชา ไว้ปัญญาให้ชม ไว้คารมให้ฟัง อย่าหวังว่าทำใบ้พราง เราบ่วางไว้ของ เงินทองบ่ห่อนมี อย่ายินดีโดยหลง ใครอย่าปลงอย่าเจาะ ขุดคัดกระเทาะอิฐปูน ให้สูญเสียของบูชาล้างศรัทธาเราอุทิศ เป็นอุกฤษโทษโหดหีน ให้ตายคืนตายวัน อย่าให้ทันถึงเดือน อย่าให้เคลื่อนถึงปี ตกอเวจีแสนกัปป์กัลป์ เสวยสวัสดิ์ในสวรรค์ ทันพระศรีอาริยเจ้าสำเร็จมรรคผลเข้าสู่ห้องพระนิพพานฯ ขอสำเร็จมรรคผลเป็นพระอริยบุคคลอันประเสริฐ นิพพานปัจจโยโหตุ

พระสังฆ์เถระผู้เฒ่าเจ้าอธิการ พระภิกษุสงฆ์องค์ใดก็ดี สัปบุรุษผู้ศรัทธาช่วยซ่อมแซมอย่าให้ผนังหลังคาแตกร้าวรั่วชำรุด จะได้ถาวรไปห้าพันปี

สำเนาศิลาจารึก แผ่นที่ ๓

ในพระวิหารสรรเพชญ์วัดหน้าพระเมรุ

ศรีสวัสดิ์พัฒนากาละกำหนดศักราช 1200 ปีจอ สัมฤทธิศก พระยาไชยวิชิตสิทธิศาสตรามหาประเทศราชชาติเสนาบดี ผู้รักษากรุง บำรุงพระพุทธศาสนาเป็นศาสนูปถัมภก ยกมหาอุโบสถ กาปนาพระปรางค์ สร้างพระเจดีย์โดยจงทั่วกุฎีสงฆ์เสร็จ สร้างสรรเพชญ์พิหารเพียงพิมานไกรลาศ โอภาสพื้นแผ่นแท่นศิลา ไว้พระฏิมาหินเทศงานวิเศษทั้งแท่ง ตำแหน่งเดิมอยู่วัดมหาธาตุ พระคันธารราฐศิลา มาแต่เมืองลังกาก่อนโพ้น ศาสนาเมืองโน้นร่อยหรอ นำมาขอพระภิกษุสงฆ์ คือองค์พระอุบาลี ผู้เป็นที่ราชคณะกับพระสงฆ์ชิโนรสไปอุปสมบทบรรพชา ชาวลังกาประเทศ เป็นสงฆ์วิเศษสืบมาแต่ครั้งอยุธยาบุรีรัมย์ ยังอุดมสมบูรณ์ครั้งเสียสูญช้านานพระพิหารหักพังวัดรกร้างเป็นป่า จึงอาราธนามาไว้ในวัดพระเมรุราชบรมศาสดารามเฉลิมคามวาสีเป็นที่นมัสการบูชาพระรัตนไตยยาธิคุณอดุลย์ดิเรก เป็นเอกอริยสมบัติ ของจงวัฒนาการเปรียบปานพระเมรุราช ดำรงค์พระศาสนะถาวร ถ้วนพุทธันดรซึ่งนานปราศจากมารทำลาย อกุศลเหล่าร้ายริษยา รุดรื้อหาของฝัง หวังเอาทรัพย์โดยหลง คุ้ยคัดปลงปริศนาพวกพาลา

ต่าง ๆ อย่ามาล้างแผ่นแท่นศิลา องค์ปฏิมานี้ได้อยู่จำเนียร ในแผ่นดินตราบสิ้นทรัพย์กัลป์กัลป์ด้วยสัจจะธรรมอธิษฐาน บันดาลเทพทุกทิศ ผู้มีฤทธิ์มีเดช มาประเวศระวัง ขอฝากฝัง พระเจ้า โดยอานุภาพตราบเท่าสุดสิ้นภพไตร

เดชสัตยอธิษฐาน พร้อมศีลทานการกุศล อุปถัมภ์บำรุงตน ไปทุกชาติอย่าคลาดคลา แม้นม้วยดินแผ่นฟ้า ม้วยโลกหล้าว่าแสนหน สูญภพจบสากล กองกุศลอย่าสูญ สมบูรณ์พูนสุขสวัสดิ์ แสนสมบัติพัฒนาการ เกิดไหนให้บันดาล ปานน้ำใสไหลมาเอง เพรงบุญสุนทรสร้าง เพรงบาปล้างว่างเว้นวาย เจตนาวาจีกาย ฝ่ายอกุศลพันสันดาน คนพาลการหยาบช้า ร้านริษยาอย่าพบเห็น สิ่งชั่วตัวอย่าเป็น เข็ญใจหนอขออย่ามี ที่พุ่งพงศ์วงศ์ประเสริฐ ขอกำเนิดเกิดที่ดี ยิ่งกว่าสร้างบารมี ตราบเท่าเข้านฤพาน

วัดหน้าพระเมรุ มีประวัติในพระราชพงศาวดารเหนือว่าสร้างก่อนกรุงศรีอยุธยา ก็หันหน้าออกสู่สายน้ำลพบุรีเดิม

วัดเหล่านี้เป็นวัดโบราณมีมาก่อนกรุงศรีอยุธยา จึงไม่อยู่ในระบบแผนผังวัดของสมัยอยุธยาตอนต้น แม้ว่าจะมีพระสถูปเจดีย์ พระวิหารลวดลายต่าง ๆ บ่งว่าเก่าแก่มากจนอาจจะมีบางท่านเข้าใจผิดว่าเป็นวัดในสมัยอยุธยาตอนต้นก็ตาม

อันเป็นศิลปการก่อสร้างสมัยอโยธยาตอนปลาย หรือมิฉะนั้นก็จะเป็นเจดีย์แบบอโยธยาตอนต้น ซึ่งปรากฏเห็นได้ทั่วไปแถบนอกตัวเกาะอยุธยา เช่น วัดโคกช้าง วัดหน้าพระเมรุวัดจงกลม วัดกระซ้าย และวัดอโยธยาเป็นต้น

ลักษณะสถาปัตยกรรมอยุธยาตอนต้นให้สังเกตที่ซากผนัง พระวิหารใหญ่วัดมหาธาตุ และวัดพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งเจาะหน้าต่างเป็นช่องลม มีลวดลายบรรจุอยู่ตามช่อง เป็นแบบอย่างอันนำมาจากสมัยอโยธยา สิ่งหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้คือนอกจากจะต้องก่อเสาสองแถว ซึ่งอาจจะเป็นเสากลม หรือเสาแปดเหลี่ยมอย่างใดอย่างหนึ่งภายในวิหารแก้ว ยังจะต้องมีเสารายข้างนอกรับชายลาปีกนกตั้งบนพาไล สามารถเดินประทักษิณได้รอบพระวิหาร จุดประสงค์คงเพื่อให้ประทักษิณทำความเคารพพระประธานข้างในโดยตรง

หน้าบันพระวิหารหรือพระอุโบสถไม่นิยมทำลวดลาย แต่จะสลักไม้เป็นรูปเทวดา เช่น พระนารายณ์ทรงครุฑ มีบริวารเป็นเทวดา หรือกุมภัณฑ์ล้อมรอบเบื้องบนเป็นรูปฉัตรหลายชั้น ดังปรากฏที่หน้าบันวัดหน้า

พระเมรุและวัดแม่นางปลื้มเข้าใจว่าจะเลียนแบบมาจากสมัยอโยธยา การนิยมสลักรูปคนจนเต็มหน้าบันเช่นนี้เป็นคติโบราณ แม้หน้าบันศิลาที่ปราสาทหินพิมายก็นิยมทำรูปคนจนเต็มหน้าบันเช่นกัน สมัยหลังคืออยุธยาตอนกลางและตอนปลายจึงเปลี่ยนเป็นลวดลายแท้ ๆ ไม่มีรูปคนเข้าไปปะปนเลย

เนื่องจากสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนต้นต้องมีเสาใหญ่สองแถวรับเครื่องบนหลังคา ภายในอาคารจึงต้องมีเพดานปิดไม่ให้เห็นส่วนหลังคา เพดานนั้นจำหลักไม้เป็นรูปดาว ดอกจอกและลวดลายต่าง ๆ ดังปรากฏที่วัดหน้าพระเมรุ วัดกษัตราราม และวัดศาลาปูน เป็นต้น

คันทวยสลักไม้สมัยอยุธยาตอนต้น มีปรากฏอยู่ที่วัดหน้าพระเมรุ วัดกษัตราราม วัดศาลาปูน เฉพาะวัดหน้าพระเมรุกับวัดศาลาปูน คันทวยทำเป็นหยักลูกคลื่นคล้ายนาคสะดุ้งของขอมใหญ่โตและแข็งแรง งดงามมากอาจเป็นศิลปแบบอโยธยาหรืออยุธยาเลียนแบบมาอย่างใดอย่างหนึ่งเนื่องจากวัดหน้าพระเมรุกับวัดศาลาปูนมีเสาพาไลจึงไม่จำเป็นต้องใช้ทวยด้านข้าง คงมีทวยเฉพาะเสาหน้า 2

กับเสาหลังอีก 2 เสา เท่านั้น และเนื่องจากสมัยอยุธยาตอนต้นมักนิยมทำเสา 8 เหลี่ยม ทวยที่ติดเสาด้านหน้าจึงมีเสาละ 3 ทวยด้วยกัน แม้วัดศาลาปูนก็เช่นกัน แต่วัดกษัตรารามพระอุโบสถขนาดเล็กมาก ไม่จำเป็นใช้เสาพาไลด้านข้าง จึงต้องมีทวยรับปีกนกด้านข้างด้วย

พระพุทธรูปศิลาขนาดมหึมา พระพักตรแบบทวาราวดีซึ่งเอาไปไว้วัดหน้าพระเมรุ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นของเก่าแก่มีมาก่อนกรุงศรีอยุธยา ต้องเป็นศิลปวัตถุเดิมของวัดร้างนั้น วัดกษัตราราม เป็นทวยรุ่นหลังกว่าวัดหน้าพระเมรุ บางทีอาจจะเป็นทวยสมัยอยุธยาตอนต้นแท้ ๆ

